

باز طراحی محله آذربایجان تهران با محوریت شاخص‌های موثر در امنیت کودکان در فضای شهری (فضای دوستدار کودک)

مه‌دی محمدابراهیمی^۱، حدیثه محمدی^۲، میثم رمضی^۳ و علی عبدی^۴

۱ لیسانس مدیریت امور فرهنگی از جهاد دانشگاهی اراک

ایمیل : Samansadw@gmail.com

۲ فوق لیسانس مدیریت دولتی (منابع انسانی) از آزاد اراک

ایمیل : hadisemohammadi630@Gmail.com

۳ فوق لیسانس مدیریت دولتی از آزاد اراک

ایمیل : Meysam.ramezi@gmail.com

۴ لیسانس مدیریت علوم اجتماعی از پیام نور شازند

ایمیل : aliabdi9005@yahoo.com

چکیده

امروزه کودکان عموماً در طرح‌های توسعه شهری نادیده گرفته می‌شوند. حتی می‌توان گفت که اجرای پروژه‌های توسعه‌ای در شهرها اغلب از زمین بازی کودکان کاسته و فضای عمومی را برای آنها ناامن کرده است. در روانشناسی بر این مسئله تاکید می‌شود که بازی و خصوصاً بازی‌هایی پرتحرک لازمه رشد مناسب کودک است. اما نیاز کودکان به بازی همواره با موانع متعددی علی‌الخصوص در مناطق شلوغ و پرجمعیت شهر مواجه شده و محدودیت‌های فراوانی برای آنها ایجاد کرده است. شاید یکی از عوامل گسترش بازی‌های رایانه‌ای کودکان در شهرهای بزرگ را بتوان ناامنی فزاینده در فضاهای عمومی دانست. لذا با توجه به اهمیت موضوع، این پژوهش به بازطراحی محله آذربایجان تهران با محوریت شاخص‌های موثر در امنیت کودکان در فضای شهری می‌پردازد. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شهر دوستدار کودک شهری است که کودکان به لحاظ ذهنی از زندگی در آن احساس آرامش می‌کنند این احساس آرامش با امنیت اجتماعی و ایمنی رابطه مستقیم دارد. با توجه به این که در بازطراحی و بازآفرینی شهری محله آذربایجان تهران ابعاد گوناگون پایداری و همچنین به نقش شهروندان مورد توجه قرار می‌گیرد این عامل می‌تواند زمینه را برای مشارکت کودکان فراهم می‌کند. نتایج نشان داد که معیارهای عینی (فضاهای بازی، طبیعت، مقیاس فضایی، بافت و رنگ مصالح) و معیارهای ذهنی (امنیت، هویت، فرهنگ) در شکل‌گیری شهر دوستدار کودک موثرند. در پژوهش حاضر با بازطراحی صورت گرفته برای محله آذربایجان تهران، سه آلترناتیو طراحی مدنظر قرار گرفته است که با ارزیابی‌های به عمل آمده، آلترناتیو شماره ۲ به علت خوانایی بیشتر، توجه به امنیت، طراحی گره‌های محلی و مرکز محله کودک مدار و در نهایت انطباق بیشتر با معیارهای اصلی فضای دوستدار کودک به عنوان بهترین گزینه انتخاب شده است.

واژه‌های کلیدی: بازطراحی، بازآفرینی، امنیت، محله، شهر دوستدار کودک

مقدمه و طرح مسئله

در مباحث طراحی شهری همواره به کودک به عنوان یکی از عوامل تاثیرگذار در فضای شهری نگریسته می‌شود. این حقیقت آن جا نمود پیدا می‌کند که اصلی ترین مراکز در تقسیمات شهری عناوینی چون کودکستان، دبستان، پارک و خانه کودک هستند. اما علی رغم این توجه، وقتی مدافعان همین مباحث پا به عرصه طراحی می‌گذارند کودکان را از یاد برده و هیچ توجهی به آنان نمی‌کنند. نتیجه این بی توجهی، شهری افسرده و ملال آور برای ساکنان کوچک شهرهاست. کودکان نیازمند محیط‌هایی هستند که آنان را مخاطب قرار دهد و به چالش وا دارد. این محیط‌ها علاوه بر جذابیت باید کودکان را به مشارکت نیز فرا خوانند. نکته مهم دیگر این است که محیط‌های بیرونی علاوه بر ایجاد تجربه‌ای خوشایند برای کودکان می‌توانند حامل معنا نیز بوده و آنها را با آداب و رسوم، فرهنگ، مذهب یا به عبارتی هویت جمعی خویش آشنا نمایند (آزموده، ۱۳۸۸: ۲). فضای باز شهری، محلی برای ملاقات، یادگیری، تحقیق، آشنایی با محیط پیرامون و محیط رفتاری، و صحنه‌ای برای انجام فعالیت‌های پرورشی کودکان است و در شهرهای مدرن می‌بایست فضاهای شهری در ارتباط با نیازهای اجتماعی و رشد کودک طراحی شود. طبیعت گرا بودن و توجه به خواست‌ها و نیازهای کودکان از خصوصیات اصلی این فضاهاست (منصوری و قره بیگلو، ۱۳۹۱: ۷۱). زیرا کودکان به فضاهایی که بتوانند با بهره‌گیری از خلاقیت خود بخش‌هایی از آن را تغییر دهند، نیازمندند.

از طرفی امروز موضوع امنیت، رشد و سلامت اجتماعی کودکان در شهرهای صنعتی و بزرگ از جمله شهر تهران به دلایلی از قبیل تراکم جمعیت، نوع بافت مسکونی و آپارتمان نشینی بیش از پیش در مخاطره قرار گرفته است (شرکت بین المللی پردازش اطلاعات نقش کلیک، ۴). در ادبیات جهانی با پیدایش پارادایم برنامه ریزی فراگیر و ضرورت ادغام اجتماعی همه گروه‌ها در برنامه ریزی شهری ملاحظات و اولویت‌های کودک محور در برنامه ریزی و طراحی شهری، ایمنی و امنیت کودکان در محیط‌های شهری مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین توجه به امنیت اجتماعی کودکان در توسعه پایدار شهری و تاثیر آن در پیشگیری و کاهش آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی زندگی شهری در حال و آینده و راهبردهای ارتقاء آن ضرورتی مضاعف می‌یابد. با توجه به این ضرورت، در سالهای اخیر سیاست‌ها و برنامه‌هایی تحت عنوان «شهر دوستدار کودک» یا برای حضور، رشد و مشارکت خلاقانه کودکان در فضاهای شهری مطرح شده است که در این برنامه‌ها، معیارها و ضوابطی همچون ایمنی، امنیت، دسترسی، زیبایی، سازگاری، قابلیت بازی، آموزش دهنده‌گی، مشارکت پذیری و در اختیار داشتن امکانات مالی مدنظر قرار می‌گیرد (مصطفی پور، ۱۳۹۰).

شهر دوستدار کودک نظامی محلی است از مدیریت خوب و سالم که تحقق حقوق کودکان را تضمین می‌کند (رجیو، ۲۰۰۲). شهر دوستدار کودک باید به زندگی روزانه کودکان و رشد کامل و سالم آنها توجه داشته باشد و این امر مستلزم آن است که خانه، محله و شهر به گونه‌ای طراحی شود که محیط امن آموزش و ایجاد کننده انگیزه در شهر را برای کودکان فراهم کنند (دراکیس، ۱۳۸۷). شهر دوستدار کودک سامانه ای محلی و بر پایه حاکمیت خوبی است که به رعایت حقوق کودکان متعهد باشد. نظر کودک در تصمیمات مربوط به شهر تاثیرگذار است.

تحقیق در حوزه شهرهای دوستدار کودک، به ویژه در اروپا، از سالهای ۱۹۸۰ به بعد مورد توجه قرار گرفت. عمده این تحقیقات در راستای دادن حق شهروندی به بچه‌ها و رسیدگی به خواست‌ها و نیازهای آنها بود (کربلایی حسینی و ستاری، ۱۳۹۴: ۱۱). در همین راستا طرح‌هایی با عنوان «شهرهایی برای کودکان» و یا «شهرهایی برای دختران و پسران» تعریف شده است (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۷). همچنین در سال ۱۹۸۹، کنوانسیون حقوق کودک اصولی را شامل برابری، اولویت قرار دادن علاقه مندی‌های کودکان و احترام به دیدگاه آنها و ... ارائه نمود. بنابراین شواهدی دال بر اینکه کودکان حق اظهار در تصمیم گیری‌های موثر در زندگیشان دارند وجود دارد. با وجود تاکید فراوان کنوانسیون حقوق کودک در خصوص دخالت کودکان در تصمیمات و برنامه ریزی‌ها در مکانها، این موضوع به صورت ظاهری و سطحی مورد توجه قرار گرفته است (دریسکل، ۲۰۰۵). کودکان هم به مانند بزرگسالان از طریق تصاویر ذهنی خود با محیط ارتباط برقرار می‌کنند و مشخصا دیدگاه آنها بسیار متفاوت با دیدگاه بزرگسالان می‌باشد. لذا کشف و فهم این تصاویر و نیز اینکه چه چیزهایی در محیط و زندگی روزمره

برایشان مهم تلقی شده و از طریق چه نقاط مرجعی نقشه زندگیشان را شکل می‌دهند، می‌تواند در طراحی فضای شهری منعطف که فضایی مطلوب و هدفمند برای حضور اقشار با سنین مختلف از جمله کودکان مناسب باشد، مورد استفاده قرار گیرد. چنین شهری جایی است که در آن بخش‌های مختلف جامعه متعهد می‌شوند تا استانداردهای لازم را برای زندگی شایسته کودکان در منطقه خود فراهم کنند. شهری که نیازها و علایق خاص این گروه‌ها را مدنظر قرار می‌دهد و کودکان به لحاظ ذهنی از زندگی در آن احساس آرامش می‌کنند این احساس آرامش به ویژه با امنیت اجتماعی و ایمنی رابطه مستقیم دارد. بنابراین پژوهش حاضر با درک این موضوع به دنبال بررسی دو سوال در ذیل است:

– چه معیارهایی باعث ایجاد فضای شهری مناسب برای حضور کودکان (شهر دوستدار کودک) می‌شود و با بهره‌گیری از کدام معیارها می‌توان امنیت کودک و محله را بهبود بخشید؟ باز طراحی محله آذربایجان تهران چقدر به ایجاد امنیت و شهر دوستدار کودک کمک می‌کند؟

باز طراحی شهری (با باز آفرینی شهری)

در طی دهه‌های گذشته رویکردهای گوناگونی جهت ساماندهی مناطق دارای بافت فرسوده و حاشیه‌نشین اتخاذ شده است که بیشتر آن‌ها به بعد کالبدی مناطق بیش از سایر ابعاد توجه داشته‌اند. اما با مطرح شدن اصول توسعه پایدار و لزوم توجه به همه ابعاد وجودی شهر اعم از زیست‌محیطی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی به‌عنوان پایه‌های توسعه پایدار شهری، لزوم توجه به دیدگاهی که ابعاد گوناگون پایداری را در برداشته و به‌تمامی این ابعاد به یک اندازه اهمیت دهد بیش از پیش احساس می‌شود. برنامه‌ریزی باز آفرینی شهری برای اولین بار در ایالات متحده و در دهه ۱۹۶۰ به صورت رسمی اجرا شد. مرحله دوم در دهه ۱۹۸۰ در داکلند لندن و سپس در بارسلونا آغاز شد. در دهه ۱۹۹۰ میلادی باز آفرینی شهری در بسیاری از مناطق دیگر شروع شد. این مناطق غالباً پرجمعیت، از نظر کارکردی ناهمگون و درعین حال با بسیاری از کارکردهای نامناسب شهری نیز مواجه بودند. رهیافت باز آفرینی پایدار، رهیافتی است دارای بینش و عملی جامع و یکپارچه که تمایل به بهبود ابعاد گوناگون پایداری از جمله پایداری اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی دارد (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲). باز آفرینی شهری، رویکردی برای توسعه درون‌زای شهری است (نوریان و آریانا، ۱۳۹۱: ۱۶). باز آفرینی شهری ابزاری است که شهرها با استفاده از آن کمبودها و نقص‌های موجود در شهر را به چالش می‌کشاند. از طریق باز آفرینی شهری، یک شهر می‌تواند با پتانسیل‌های موجود زندگی کاملی را برای شهروندان مهیا سازد (land institute urban, 2014, 2). به صورت ایده آل، باز آفرینی شهری مشتمل بر فرموله کردن اهداف سیاسی، اجرای آن از طریق برنامه‌های اجرایی و بازنمایی مداوم عملکرد است (زنگی آبادی و مویدفر، ۱۳۹۱: ۳۰۳). به اعتقاد لودویکو کوارونی^۱ باز آفرینی شهری، امری چندوجهی است که همه وجوه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی را شامل می‌شود (آیینی و اردستانی، ۱۳۸۸: ۵۳). براساس ماهیت باز آفرینی شهری، دارای اهداف اقتصادی (بهبود زیرساخت‌هایی از قبیل ساخت دسترسی‌های جدید یا بهبود دسترسی‌های کنونی) (Roberts and sykes, 2000: 61-63)، جذب سرمایه‌گذاری داخلی، تشویق به خوداشتغالی، بهبود آموزش و افزایش مهارت‌های حرفه‌ای، نو شدن اقتصاد شهر، بهبود توزیع ثروت و کاهش هزینه‌های زندگی را در برمی‌گیرد (Seo, 2000: 117). اهداف اجتماعی آن از طریق باز آفرینی اجتماعی، هویت اجتماعی و زمینه‌های مشارکت در ناحیه تحت پوشش برنامه‌های باز آفرینی شهری ایجاد می‌گردد. اهداف محیطی آن در راستای ارتقای محیط‌زیست و مبارزه با آلودگی‌ها است و بر پایداری منابع محیطی تأکید خاصی دارد (Noya & Clarence, 2009: 6). و اهداف کالبدی آن حل مشکل فرسودگی کالبدی، گسترش امکانات سکونت در شهر و توسعه زیرساخت‌های محلی، ارتقای میراث معماری (در هسته‌های تاریخی) (نوریان و آریانا، ۱۳۹۱: ۱۷) است. بخش عمده‌ای از فرایند باز آفرینی شهری، شامل مسائل اجتماعی، اقتصادی و یا

1. Ludvico Quaroni

سیاست‌های فیزیکی و برنامه‌هایی است که برای بهبود فیزیکی محیط و یا محله تهیه می‌شوند و فرصت‌های اقتصادی متعددی برای محله یا محیط شهری فراهم می‌آورند (Bassett, 2013:2).

فضای بازی، امنیت و مخاطرات کودکان در فضای شهری

یکی از موارد مهم در عرصه‌های زندگی شهری ایجاد فضاهای مناسب برای کودکان است. کودکان در فضاهای شهری با افراد مختلف اعم از هم‌سنی‌ها و افراد مختلفی که از نظر سطح فرهنگی و اجتماعی گوناگون اند تماس می‌گیرند. چنین فضاهایی به عنوان زبان گویای شهر محسوب شده و مهم‌ترین عامل ارتباط شهر با تمام اقشار است. بنابراین امنیت فضاهای شهری به منظور رفت و آمد کودکان بسی مهم و قابل توجه است (کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی، ۱۳۹۱: ۵۲). فضای بازی یکی از مهم‌ترین فضاهایی است که کودکان بیشترین وقت خود را در آن سپری می‌کنند. این فضاها می‌توانند به صورت کاملاً طراحی شده و مستقل در قسمتی از شهر مکان یابی شده باشد و یا گوشه‌ای از خیابان محلی در مجاورت با محل سکونت باشد. آنچه اهمیت دارد این است که فضای بازی در نگاه اول قرارگاه پرورشی برای کودکان و بهترین مکان جهت تامین نیازهای آنها است. به همین منظور ویژگی‌های فضای بازی و کیفیت‌های محیطی آن بیشترین تاثیر را بر کودک دارد. یکی از ویژگی‌های مهم فضاهای بازی در دسترس بودن و پاسخگو بودن فضا است که بتواند در عین تامین امکان دسترسی برای کودکان در مجاورت محل سکونت‌شان امکان نوآوری، خلاقیت و ابداع و اکتشاف را به آنها بدهد. ممکن است گوشه‌ای از خیابان مسکونی که در آن ساختمانی نیمه تمام رها شده است از نظر اهداف رفتار بازی، پاسخگوتر از یک زمین بازی طراحی شده مجهز به انواع وسایل پیش ساخته، مانند تاپ و سرسره باشد (الکساندر ۱۹۷۷). دسته‌های دیگر از ویژگی‌های فضاهای بازی توجه به همه شمولی در استفاده از فضای بازی، انعطاف پذیری، ایمنی و امنیت در فضای بازی است. یک فضای بازی خوب باید بتواند امکان استفاده برابر برای تمام کودکان از تمام اقشار جامعه (سالم و معقول) را فراهم کند. برای استفاده کودکان از فضاها و ابزارها به انعطاف پذیری اجرا و عناصر باید توجه شود تا کودکان بتوانند بدون دخالت بزرگسالان بازی کنند. همچنین ایمنی کودکان نسبت به حرکت اتومبیل‌ها، آسیب‌های ناشی از فضای بازی و یا تاسیسات تامین شود و با ایجاد امکان نظارت بزرگسالان امنیت محیط در فضای بازی به حداکثر برسد، اهمیت فضای بازی تا حدی است که نظریه پردازانی مانند مازلو، اریکسون و پیاژه و ... به بررسی محیط‌های شهری کودک مدار پرداخته اند. در جدول شماره ۱ نمونه‌ای از آنها اشاره می‌شود.

جدول شماره ۲: فضای شهری مناسب کودک

عنوان نظریه	محقق / نظریه پرداز	ایده نظری
فضای شهری مناسب کودک	مهدی شیبانی	اگر محیطی که طراحی می‌شود به گونه‌ای باشد که توقعات کودک را برآورد، حس تعلق کودک به محیط بیشتر شده و فضا برایش به مکان تبدیل می‌شود.
	اسماعیل شیعه	کودکان نیازمند محیط‌هایی هستند که آنان را مخاطب قرار دهد، به چالش وادارد و توجه آنان را جلب کند تا آنها مشاهده کنند و بی‌اندیشند.
	جین جیکوبز	در اجتماع شهری و در پیوند بین خانه و مدرسه، مهم‌ترین علائق کودکان به ایمنی خیابان، تنوع کاربری‌های زمین، شادابی و سرزندگی شهر باز می‌گردد، که کلید اصلی رفع نگرانی‌های اساسی تمامی جامعه از جمله کودکان است.
	اسکار نیومن	ایجاد فضای دفاع پذیر در شهر در مقابله با آنچه که عامل ایجاد تضاد در یک زندگی سالم شهری است توصیه می‌شود.
	لوکوربوزیه	وی طراحی کارآمد و ساده از برنامه کودکان تنظیم کرده بود که بر اهمیت حضور کودک در شهر تاکید می‌کرد. در شهر درخشان پیشنهاد وی، مدرسه، فضاهای بازی و مجموعه‌های مسکونی که برای زندگی خانوارها مناسب باشد، در موقعیت‌های مناسبی پیش بینی شده است.

در پی تخریب کالبدی شهرها و از هم گسیختگی بافت‌های تاریخی، کودکان همان مکان‌های گذشته را نیز از دست داده اند و مجبور به عقب نشینی در درون خانه‌ها شدند. این مسئله بدینجا نیز خاتمه نیافت و به دنبال تبدیل خانه‌های خصوصی به مجتمع‌های مسکونی فضای امن حیاط نیز از بین رفت. امروزه محیط‌های شهری چنانچه دارای طراحی خوبی نیز باشند، کودکان و شرایط آنان را اینطور به نظر می‌رسد که در نظر نگرفته اند، به گونه‌ای که ترس و وحشت از فضای شهری خصوصا

خیابان‌ها و برداشت آن‌ها از محیط زندگی شهروندان را می‌توان به وضوح در نقاشی‌های آن‌ها مشاهده نمود. ترس و واکنش‌های آن‌ها که دامن گیر والدین آن‌ها نیز شده است تا جایی که ترجیح می‌دهند کودکان خود را در خانه محبوس نموده و با خود آن‌ها را همراهی نمایند که این عامل نیز دارای پیامدهای منفی می‌باشد. این عمل علاوه بر وابستگی همیشگی کودک به والدینش، او را از تعاملات زندگی اجتماعی بازداشته و امکان برخورد با واقعیت‌ها و تجربیات را از او سلب می‌نماید (اقبال مقدم، ۱۳۹۴: ۱۸). امروزه با نگاهی عمیق به محله‌های مسکونی جدید درمی‌یابیم که دیگر این محله‌ها نیز جایگاه توقف، تامل یا بازی کودکان نمی‌باشند بلکه تبدیل به مسیری پررفت و آمد شده اند که امنیت کودکان در آن به خطر می‌افتد در صورتی که این فضاها دارای اهمیتی ویژه هستند. زیرا این فضاها اولین مکانی می‌باشند که به کودکان امکان ارتباط مناسب با دنیای خارج را می‌دهند و در سنین بالاتر واسطه تماس آن‌ها با شهر خواهند شد (شیعه، ۱۳۸۵: ۴۹). بنابراین امنیت و ایمنی برای کودکان در فضاهای محلی از اهمیت به سزایی برخوردار است و کودکان نیاز دارند تا در محیطی به دور از خطرات ناشی از محیط به فعالیت بپردازند.

معیارهای عینی و ذهنی شهر دوستدار کودک

مؤلفه‌های عینی

- فضاهای بازی

صاحب‌نظران شهرسازی از جمله «مامفورد»، «جیکوبز» و ... بر وجود فضاهایی مختص کودکان در فضاهای شهری تأکید داشته‌اند به خصوص هنگامی که بزرگتر می‌شوند و دیگر محوطه داخلی ساختمان‌ها پاسخگوی نیاز بازی آنها نیست. اهمیت این محیط کالبدی با مناسب‌سازی فضاهای موجود و با ایجاد فضاهای جدید در نزدیکی محل سکونت می‌تواند سهم بزرگی را در رشد مطلوب کودکان فراهم آورد (ابراهیمی و دیگران، ۱۳۹۰، ۲۳).

- طبیعت

طبیعت به عنوان منبع غنی و تمام ناشدنی، بستری مناسب برای رشد همه جانبه کودک می‌باشد. از این رو اهمیت طراحی و پیوستگی ارتباط معماری و طبیعت در طراحی معماری برای کودکان ضرورت دارد. کودکان ذاتاً موجوداتی زیست دوست و طبیعت خواه متولد می‌شوند؛ این را به خوبی از حس کنجکاو آنها در مواجهه با طبیعت و درگیری بیباکانه‌شان می‌توان مشاهده کرد (قائمی، ۱۳۸۹: ۱۶۶).

- مقیاس فضایی

تناسب فضایی مطلوب کودکان در کارآیی این فضاها و رفتار محیطی آنها تأثیر بسزایی دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که هر چه مقیاس فضا با کودک متناسب‌تر باشد، کیفیت فضا و تنوع بازی‌های کودکان در آن فضا بیشتر می‌شود. محیط‌های کودک‌گرا علاقه و توجه کودک را جلب کرده و موجب تنوع و جذابیت آن محیط می‌شود

- بافت و رنگ مصالح

استفاده از تمامی رنگ‌ها در فضاهای عمومی، به تناسب فضاهای اطراف و حضور کودکان مختلف با ویژگی‌های روان‌شناختی متفاوت توصیه شده است. چنانچه در معماری و شهرسازی گذشته، کودک به مدد نشانه‌ها و همسانی‌های صوری رنگ‌ها یا مصالح و یا نوعی رابطه با توالی معین در سیمای محیط به تعبیر اطلاعات فائق می‌آمد و قادر می‌شد موقعیت خود را درک نماید. زیرا رنگ یکی از مهم‌ترین ابزارهایی است که می‌تواند جهت حفظ و تقویت خوانایی و هویت در تک تک فضاهای شهری مورد استفاده قرار گیرد (بهزادفر، ۱۳۸۷: ۶۲).

مؤلفه‌های ذهنی

امنیت

کودک به شدت نسبت به عوامل تهدیدکننده محیطی حساسیت فیزیکی و روانی دارد. وی به شرطی در محیط محله و ناحیه مسکونی فعالیت می‌کند که کلیه حواس وی در وضعیت متعادل و در آسایش و ایمنی باشد. وجود هر گونه تهدید ایمنی و

امنیت که محل تعادل قوای محیطی و ذهنی کودک باشد مانع بروز استعدادهای خلاقانه وی است (حسینی و دیگران، ۱۳۸۶: ۶۸).

- هویت

هویت در شهر به واسطه ایجاد و تداعی خاطرات عمومی در شهروندان و تعلق خاطر را نزد آنان فراهم کرده و شهرنشینان را به سوی شهروند شدن که گسترده‌ای فعال تر از ساکن شدن دارد، هدایت می‌کند. هویت فردی در خانه و متعلقات آن، و هویت اجتماعی در محیط منعکس می‌گردد. وجود چنین رابطی میان مکان و مردم مفهوم «حسن مکان» را القا می‌کند. حس مکان شامل جنبه‌هایی چون تصور مکان و نمادهای معنایی مکان است (عباس‌زادگان، ۱۳۸۵: ۳۱۵). تعلق به مکان در واقع رابطه هم‌پیوندی است که میان کودک و محیط برقرار گردیده و بر اساس این رابطه محیط به یک لنگرگاه روانی تبدیل می‌شود. بنابراین تعلق به مکان از عناصر تقویت‌کننده هویت است و احساسی است که به مرور زمان شکل می‌گیرد و مستلزم اقامت طولانی در شهر یا محله است و اگر محیطی که طراحی می‌شود به گونه‌ای باشد که توقعات ذهنی کودک را برآورد، در این صورت حس تعلق کودک به محیط بیشتر خواهد شد.

- فرهنگ

یکی از جنبه‌های مهم و موفق طراحی محیطها از جمله فضاهای باز شهرها نیز، دنباله روی از درون مایه‌ها و مضامین خاص آن فرهنگ است. از طریق این نشانه‌های خاص، ارتباط احساسی بین استفاده‌کنندگان و محیط ایجاد می‌شود. دوران کودکی نه یک مفهوم ثابت که مفهومی متغیر است. یعنی با توجه به تجربیات مردم هر جامعه و ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آن جامعه در ذهن مردم شکل می‌گیرد و تبلور پیدا می‌کند. به همین دلیل است که سن دوران کودکی، طول زمانی آن و توقعات و تصورات نسبت به آن جوامع گوناگون متفاوت است (شاه‌آبادی فراهانی، ۱۳۸۲: ۴۸).

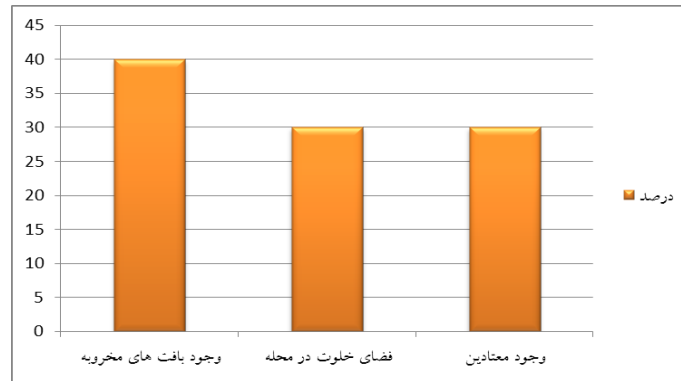
سنجش وضعیت محله

در جدول شماره ۲ سعی شده است تا مسائل، مشکلات، فرصت‌های موجود برای بافت محله آذربایجان تهران در قالب مدل SWOT بررسی شود تا برای مرحله طراحی مورد استفاده قرار گیرد.

جدول شماره ۲: ارزیابی نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدیدهای حاکم بر محله آذربایجان تهران

نظام های مطالعاتی	قوت	ضعف	فرصت	تهدید	مسائل اصلی
کاربری زمین	سهم زیاد کاربری فرا منطقه ایی	تعرض فعالیت های کارگاهی و انبار به بافت مسکونی	امکان جذب فعالیت گردشگری و فرهنگی	خطر آتش سوزی با درجه خطر بسیار بالا	غلبه کاربری های ناسازگار
سازمان فضایی و سیمای شهری	وجود بناها، لبه های پهنه ها و محدوده های ارزشمند تاریخی	ازدحام فعالیت و جمعیت در روز و فعالیت کم در شب	امکان ایجاد مسیرهای پیاده از درون بافت تاریخی و فعال شهری	فشرده و ریزدانه بودن بافت که فقط در صورت تجمع امکان نوسازی می دهد	زوال و فرسودگی - تخریب عرصه های عمده - اغتشاش در سیمای شهری
	وجود کانون ها و محورهای تجاری	و غفلت از ارزش های بافت تاریخی ارزشمند	امکان احیای ارزش های تاریخی بناها و فضاها	از رونق افتادن فعالیت ها در شب که از سر زندگی شهر می کاهد و موجب کاهش امنیت می شود	بی دوامی و کم دوامی
حمل و نقل ترافیک	-	ضعف نفوذ پذیری سواره به درون بافت	امکان ایجاد پارکینگ های جدید	نظام سنتی توزیع و بارگیری و باراندازی	نفوذ پذیری ضعیف - کمبود بارانداز و پارکینگ - ناکارآمدی شبکه تردد
محیط زیست	بهبود حمل و نقل عمومی سبز (مترو، اتوبوس)	کمبود فضای سبز	استفاده از زمین بایر به عنوان فضای سبز	الودگی ناشی از تجمع زباله ها و وسایل به جا مانده از معنادین	کمبود شدید فضای سبز
جمعیتی - اجتماعی	افت کمتر جمعیت در چند سال اخیر	گریز ساکنان قدیمی و اصیل منطقه به دیگر نقاط شهر	امکان جذب دوباره جمعیت قدیمی در صورت ساماندهی	گریز مردم به سکونت در مناطق جدید شهر	گریز جمعیت اصیل - ورود مهاجران . مجرد ها - تفاوت جمعیت در شب و روز
	بار تکفل پایین در قیاس با تهران	جایگزین شدن مهاجران کم درآمد و مجرد	امکان افزایش تراکم جمعیت از طریق نوسازی بافت مسکونی	از حاشیه شهر به دلیل نزدیکی به کار و اجاره پایین	شیوع بزهکاری و اعتیاد
	جمعیت در محله	وجود اعتیاد، بزهکاری و کارتن خوابی			
	شهرت بد محله به جرم خیزی و نابه هنجاری اجتماعی				
اقتصادی	قیمت نسبی پایین زمین در منطقه	پایین بودن میزان فعالیت زنان	محدود کردن مشاغل کاذب و جذب گروه های شغلی با تحصیلات بالاتر	-	ارزش کم املاک مسکونی
	وفور فعالیت ها و امکان اشتغال در محل	وجود مشاغل کاذب و غیر رسمی			
مسکن	کاهش تراکم خانوار در واحد مسکونی	بالاترین میزان ساختمان های بی دوام و کم دوام در قیاس با محله های تهران	امکان جذب سرمایه بخش ساختمان به دلیل مزیت منطقه	بی توجهی به تامین خدمات مورد نیاز ساکنان	آهنگ کند نوسازی - کمبود خدمات مسکونی
		عمر ۵۰ درصد ساختمان ها بیش از ۳۰ سال است	امکان افزایش تراکم ساختمانی از طریق تجمع و تامین خدمات	ممانعت نکردن از استقرار فعالیت های کارگاهی و انبار در بافت مسکونی	

یکی از مسائل اساسی این بافت، خصوصاً در شب بحث امنیت آن است، به دلیل عدم وجود روشنایی کافی در فضاها و وجود فضاهای گمشده همچنين مهاجرت خانواده‌های اصیل از محله و مجرد محور بودن بافت، امنیت ساکنان به خصوص زنان و کودکان خدشه دار شده و زندگی شبانه در بافت به هیچ عنوان امکان پذیر نیست.

شکل شماره ۱: علل ناامنی در بافت (ماخذ: نگارنده)

- تحلیل وضعیت موجود محله نشان می‌دهد وضعیت نامناسب کالبدی، خدمات، وجود فعالیت‌های ناسازگار و... موجب ترک محله از سوی برخی ساکنان و جایگزینی اقشار مهاجر و کارگر شده است. هنوز در محله آذربایجان تهران جمعی از ساکنان اصیل حضور دارند که مایل به ادامه سکونت در محله هستند. در محله تنوع گروه‌های قومی ساکن و همچنین اصناف، بسیار قابل توجه است. وجود برخی کارگاه‌ها، انبارها و خانه‌های کارگری در محدوده، معضلات اجتماعی بسیاری را ایجاد کرده است. فضاهای بی‌دفاع ناشی از تخریب بناها، محل‌های مناسبی برای تجمع معتادان بوجود آورده اند که ناامنی محله را در پی داشته است. ۳۰ درصد از شاغلان، کارگر و از طبقه اجتماعی پایین هستند. کمبود فضاهای رفاهی و تفریحی، از معضلات عمده خانواده‌های ساکن و بویژه جوانان محله آذربایجان تهران بشمار می‌رود. ارتباط مناسب ساکنان با یکدیگر و نیز تشکل‌های اجتماعی (شورایاری، مساجد، حسینیه‌ها و...) از نقاط قوت محله است.

چشم انداز در نظر گرفته شده برای محله

بررسی مطالعاتی و پیمایش میدانی محقق نشان می‌دهد با ادامه ی وضع موجود در محله آذربایجان تهران عناصر تاریخی ارزش خود را از دست می‌دهند و محله هر روز فرسوده تر از قبل می‌شود و احتمال اینکه به مخروبه ای کامل تبدیل شود زیاد است. از لحاظ زیبایی بصری، بافت از کیفیت بسیار پایینی برخوردار خواهد شد و احتمال اینکه اکثریت خانوارهای محله مهاجرت کنند زیاد خواهد بود و این محله به محله ای برای تجمع معتادین تبدیل خواهد شد. لذا برای بافت آینده ای روشن با کمک طراحی شهری و مشارکت مردمی در نظر گرفته می‌شود چشم انداز محله را می‌توان به شکل ذیل ترسیم کرد: (آذربایجان تهران، محله ای سرزنده و امن برای حضور بی دغدغه و مستقل کودکان در فضاهای جمعی است. آذربایجان تهران محله ای است که برای مردم تداعی کننده ی هویت تهران قدیم می‌باشد. محله ای بسیار زیبا از لحاظ بصری و دارای سبزی‌نگی مناسب که بصورت سنتی و قدیمی بازسازی شده است. در طول شب دارای نور کافی و فعالیت‌های شبانه روزی می‌باشد و با خوانایی و نفوذ پذیری، فرهنگ سازی و نورپردازی مناسب از امنیت بالایی برخوردار است. محله ای حضورپذیر و همه شمول با توجه به ایجاد فضاهای جمعی و عناصری که در آن طراحی شده است.

تدوین راهبردها و سیاست‌ها

با توجه به مطالعات انجام شده در زمینه محیط و بستر طرح و همچنین با توجه به هدف کلی پژوهش و در نظر گرفتن معیارهای موثر بر طراحی به ارائه راهکارها و سیاست‌های طراحی پرداخته می‌شود که در طراحی آلترناتیوها موثر خواهد بود.

جدول شماره ۳: سیاست‌ها و راهکارهای طراحی (ماخذ: نگارنده)

سیاست‌ها	راهبردها
ارتباط ادراکی کودک با طبیعت	<ul style="list-style-type: none"> • ترکیب ساختارهای بازی کودکان با عناصر طبیعی و استفاده از مصالح طبیعی • حضور آب به صورت در محیط • تقویت حس لامسه با استفاده از مصالح گوناگون • طراحی سطح وسیع پوشیده از چمن جهت بازی آزاد کودکان • استفاده از شن و گل و ماسه در منظر به تحوی که کودک به طور مستقیم با آن در تماس باشد.
ارتقای کیفیت فضای بازی شهری در تعامل با کودک	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد فضاهای بازی محرک خلاقیت و یادگیری • طراحی سیمای جذاب برای کودکان با استفاده از فرم، بافت، رنگ و مصالح مناسب • تقویت رشد کودک و آموزش علوم از طریق تجربه عملی در محیط شهری با طراحی فضاها و مبلمان شهری مناسب • استفاده از فضای میان ساختمان‌ها، پیاده راه‌ها و کوچه‌ها به عنوان فضای بازی کودکان • ترکیب عناصر طبیعی و مصنوعی در طراحی ساختارهای بازی کودکان
توجه به هویت کودکان در محیط شهری	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد حس تعلق در کودک نسبت به محله و شهر خود با ایجاد پاتوق‌های محله‌ای برای کودکان • ایجاد فضاهای مکث و تجربه برای کودکان
تأمین امنیت برای کودکان	<ul style="list-style-type: none"> • تفکیک عملکرد راه‌های محله به راه‌های سواره و پیاده • آرام‌سازی و ایمن‌سازی مسیرهای پیاده و سواره با استفاده از طراحی فضاهای سبز و تعبیه درختان، بوته‌ها، گل‌ها و ... در دور تا دور محیط • طراحی پیاده راه مجزا دریافت مجاور فضای بازی کودکان • استفاده از مقیاس فضایی مناسب با کودکان • مبلمان شهری مناسب با نیازهای کودکان و دارای عملکردهای مختلف • قرارگرفتن فضاهای بازی کودکان در دید و اجتناب از مخفی شدن آنها

ارائه شاخص‌های محدوده طراحی

در جدول شماره ۴ به شاخص‌های موثر بر طراحی و بازآفرینی محله آذریباجان تهران پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۴: شاخص‌های موثر در طراحی (ماخذ: نگارنده)

شاخص‌های توسعه یافت	وضعیت موجود یافت از منظر شاخص‌ها	معیارهای توسعه یافت (اهداف)
ترافیک معابر محله	به دلیل عدم وجود دسترسی مناسب و نفوذپذیر در بافت ترافیک در بافت سنگین نیست، اما به دلیل عبور زیاد وسایل نقلیه موتوری، ایمنی کودکان در خطر می‌باشد.	بهبود دسترسی‌های فعلی با اعمال تعریض معابر همراه با آرام سازی برای تامین ایمنی شهروندان به خصوص کودکان و جهت کاهش پارک خودروها در محدود مورد نظر و همچنین کاهش بار ترافیکی ناشی از آن، مکانیابی و ایجاد پارکینگ‌های لازم الاجرا می‌باشد.
فضاهای سبز و باز	میزان فضاهای سبز و باز در سطح بافت بسیار کم و قابل توجه نبوده و بافت دارای فضاهای رها شده یا تخریب شده فراوان می‌باشد.	طراحی پیاده راه و مرکز محله سبز برای گسترش فضاهای سبز و باز یافت جهت حضور بیشتر کودکان در این فضاها و انجام فعالیت‌های آزاد در آن و مراقبت از فضاهای سبز معابر و منازل محله.
وضعیت ناهنجاری‌های اجتماعی در سطح یافت	در بخش‌هایی از بافت، کانون‌های ناهنجاری نظیر توزیع و مصرف مواد مخدر و مشروبات الکلی وجود دارد.	مداخله موثر برای جلوگیری از شیوع پدیده ناهنجاری‌های اجتماعی به کمک حذف فضاهای جرم خیز، مردم و نهادهای ذی‌ربط.

نقش مردم و مراکز مذهبی در برنامه‌های محله مقیاس	سطح تمایل و مشارکت مردم و مراکز مذهبی و مساجد در طراحی و اجرای برنامه‌های محله مقیاس پایین است (عدم وجود حس تعلق)	توسعه مشارکت مردم و مراکز مذهبی و تقویت هویت‌مندی محله در طراحی و اجرای برنامه‌های محله مقیاس به وسیله تقویت فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی.
---	---	---

ماخذ: نگارنده‌گان

راهنمای طراحی محدوده

برای طراحی محله باید موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد:

- رعایت سلسله مراتب فضای شهری خلق شده در محدوده جهت تقویت حریم‌ها در این فضای شهری.
- نحوه ترکیب توده با فضا، خلق فضای مکث و حرکت در کنار هم و ترکیب با یکدیگر جهت افزایش خوانایی و پویایی مسیر برای کودکان.
- ترکیب بخش نیمه خصوصی ساختمان‌ها (حیاط) با فضا افزایش نفوذپذیری به این ساختمان‌ها را به همراه دارد.
- طراحی محورهای دسترسی طراحی شده و خوانا پیاده در طول کل بافت در راستای خوانایی و هویت‌مندی بافت.
- ترکیب گره محلی با فضای بازی کودک و ایجاد امنیت برای کودکان و امکان حضور تمامی اقشار اجتماع.
- ایجاد نفوذپذیری بصری و کالبدی در بافت.

ارائه آلترناتیوهای طراحی

با توجه به مطالعات انجام شده و رویکرد پژوهش و همچنین سیاست‌ها و راهکارهای طراحی به سه آلترناتیوهای طراحی در بافت ارائه می‌شود. با توجه به وسعت زیاد محدوده مورد مطالعه تنها به طراحی قسمتی از بافت محله پرداخته شده است و این در صورتی است که سیاست‌ها و راهکارهای پیشنهادی در این سایت برای قسمت‌های دیگر محله نیز قابل تعمیم است.

آلترناتیو شماره یک

در آلترناتیو شماره یک هدف اصلی طراحی، استفاده از پتانسیل‌های موجود در بافت بوده است. که از جمله این پتانسیل‌ها می‌توان به فضاهای رها شده در بافت اشاره کرد. در این آلترناتیو گره‌های محلی متعدد در فضاهای مخروب، بایر، رها شده در محدوده بافت در نظر گرفته شده است که با استفاده از یک مسیر اصلی دوچرخه به هم پیوند داده می‌شوند (در راستای ایجاد پویایی و تشویق کودکان به ورزش). و همچنین طراحی بوستان کودک مدار در زمین‌های مخروب وسط بافت به عنوان پتانسیل طراحی مطرح هستند. استفاده دیگر از فضاهای رها شده در جهت ایجاد پارکینگ‌های عمومی و تشویق ساکنان به پیاده‌مداری می‌باشد. در زمینه دسترسی‌ها، دسترسی‌های حاضر ساماندهی، تعریض و آرام‌سازی می‌شوند و یک دسترسی شرقی-غربی جهت جلوگیری از ترافیک عبوری در بافت در نظر گرفته می‌شود. همچنین دور تا دور لبه محله عولاجان میانی در راستای تامین خواسته شهروندان و تقویت ارتباطات محلی ساکنان با بافت‌های آذربایجان تهران غربی و بافت امام زاده یحیی، از کاربری‌های روزانه جاذب جمعیت استفاده می‌شود.

آلترناتیو شماره دو

در آلترناتیو شماره دو هدف اصلی دستیابی به خوانایی و پیرو آن رسیدن به امنیت مد نظر بوده است. که این هدف با ایده طراحی پیاده راه سبز در امتداد طول بافت و مرکز محله دوستدار کودک تحقق خواهد یافت. از آن جهت محور به صورت مستقیم در نظر گرفته شده است که بافت دارای شکل تقریباً ارگانیک بوده و خیابان بندی‌ها در آن ناخوانا و نفوذ ناپذیر می‌باشد، به همین جهت طراحی یک محور قوی مستقیم می‌تواند سبب ایجاد نفوذپذیری بصری و کالبدی گشته و خوانایی را به ارمغان آورد که یکی از شاخص‌های مهم تامین امنیت می‌باشد. این محور صرفاً برای پیاده و دوچرخه بوده تا حس تعلق و

خاطر‌مندی در بافت تقویت گردد و دسترسی‌های دیگر بافت، برای دسترسی سواره‌های محلی تعریض، ساماندهی و آرام سازی می‌شود. یکی دیگر از ایده‌ها در این آلترناتیو ایجاد دو مرکز آموزشی دبستان راهنمایی دخترانه و پسرانه در بافت می‌باشد که سبب بازگشت حیات و سکونت خانوارها و جذب کودکان به بافت می‌گردد. در نظر گرفتن نشانه‌های هویتی و مذهبی و تقویت آن‌ها در بافت می‌تواند فرصتی برای ایجاد حس تعلق خاطر و همبستگی در شهروندان گردد. طراحی گره‌های محلی و مرکز محله اصلی کودک مدار با تامین فضای بازی و پرورش کودکان و فضایی برای حضور خانوارها ایده دیگری برای احیای حیات خانوادگی بافت می‌باشد.

آلترناتیو شماره سه

ایده اصلی در آلترناتیو شماره سه، طراحی یک بوستان در ناحیه لبه شمالی بافت آذربایجان تهران می‌باشد. که علت مکان‌یابی این بوستان در راس بافت، ایجاد فضایی جزیره ای میان بافت با بافت‌های دیگر و تقویت حس دعوت‌کنندگی به بافت می‌باشد. همچنین وجود این بوستان می‌تواند به عنوان نشانه ایفای نقش کرده و سبب خوانایی بافت می‌شود. و ایده دوم طراحی پیاده راه سبز با توجه به پتانسیل‌های موجود در زمینه دسترسی در بافت می‌باشد. که این محور از لبه جنوبی تا لبه شمالی و در نهایت به بوستان امتداد یافته و به آن ختم می‌شود. استفاده از دسترسی‌های موجود برای طراحی این پیاده راه می‌تواند سبب ایجاد پویایی و پدید آمدن سکانس‌های متباین از دید ناظر در بافت گردد. همچنین برای جلوگیری از ترافیک عبوری در بافت یک دسترسی سواره شرقی-غربی در بافت تعبیه خواهد شد. فضای در وسط بافت با استفاده از پتانسیل‌های بافت در نظر گرفته شده است که به خانه کودک اختصاص داده خواهد شد (فضایی برای رشد، بازی و پرورش ذهنی کودکان) و رویکرد این مرکز آموزش و پرورش در کنار هم می‌باشد که با توجه به مشارکت محلی و نهادهای مرتبط اداره می‌شود. همچنین گره‌های محلی به همراه کاربری تجاری در اطراف، در طول بافت در نظر گرفته شده که سبب گسترش ارتباطات محلی و تامین امنیت در بافت می‌گردد.

ارزیابی آلترناتیوهای طراحی

با توجه به مسائلی که در شناخت و تجزیه تحلیل به آنها پرداخته شد، موضوعات زیر برای یافتن آلترناتیو بهینه در نظر گرفته شده است. با توجه به اهمیت وزن هر یک از آنها، به هر یک وزن مخصوصی از ۱ تا ۴ داده شده. سپس امتیازها بازم براساس اعداد ۱ تا ۴ برآورد شده و در وزن هر موضوع ضرب شده است.

جدول ۴: ارزیابی آلترناتیوهای طراحی

آلترناتیو ۳		آلترناتیو ۲		آلترناتیو ۱		آلترناتیوها	
امتیاز با ضرب	امتیاز بدون ضرب	امتیاز با ضرب	امتیاز بدون ضرب	امتیاز با ضرب	امتیاز بدون ضرب	وزن	موضوعات
۱۲	۳	۱۶	۴	۸	۲	۴	انطباق با معیارهای اصلی فضای دوستدار کودک
۴	۲	۶	۳	۸	۴	۳	استفاده از پتانسیل‌های بافت
۸	۲	۱۶	۴	۸	۲	۴	تامین امنیت کودکان
۴	۱	۱۶	۴	۴	۱	۴	خوانایی فضا
۶	۲	۱۲	۴	۹	۳	۳	امکان انجام فعالیت‌های کودکان
۹	۳	۱۲	۴	۶	۲	۳	زیبایی بصری
۴	۲	۶	۳	۴	۲	۲	ارتقای حس مکان (هویت بخشی)
۴	۲	۶	۳	۲	۱	۲	بازگشت و جذب خانوارها به بافت
۲	۲	۴	۴	۱	۱	۱	ارتقای سطح آموزشی کودکان
۴	۲	۴	۲	۲	۱	۲	توجه به بعد تاریخی- فرهنگی بافت
۳	۱	۱۲	۴	۳	۱	۳	ایجاد نفوذپذیری بصری و کالبدی
۶	۲	۱۲	۴	۶	۲	۳	همه شمول نمودن فضا
۶۶	۲۴	۱۲۲	۴۳	۶۱	۲۲	۳۳	جمع

با توجه به ارزیابی به عمل آمده، بهترین گزینه از میان سه آلترناتیو معرفی شده، گزینه شماره ۲ می‌باشد که طراحی انجام شده با توجه به آن و در جهت دستیابی به اهداف آن صورت خواهد گرفت. همچنین بررسی رابطه بین بازطراحی محله آذربایجان تهران و ایجاد امنیت برای کودکان نشان می‌دهد رابطه معناداری بین این دو متغیر در جهت ایجاد شهر دوستدار کودک وجود دارد.

جدول شماره ۵: بررسی رابطه بین بازطراحی محله آذربایجان تهران و ایجاد امنیت برای کودکان

R	R Square	F	Sig	Constant	B	Beta	Pearson Correlation
۰,۶۹۵	۰,۴۸۳	۳۵۳,۹۹۱	۰,۰۰۰	۱,۳۳۲	۰,۶۹۳	۰,۶۹۵	۰,۶۹۵

همان طوری که جدول شماره ۵ نشان می‌دهد رابطه معناداری (Sig=0.000) بین متغیر بازطراحی محله آذربایجان تهران و ایجاد امنیت برای کودکان وجود دارد. یعنی هر چه فعالیت‌های بازآفرینی شهری در محله بیشتر و کارآمدتر باشد تاثیر آن روی شاخص‌های امنیتی شهر بیشتر و حضور کودکان در فضاهای باز بیشتر خواهد بود. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که ضریب همبستگی متغیر بازطراحی و بازآفرینی محله آذربایجان تهران بر امنیت شهر در جهت شهر دوستدار کودک برابر با ۰,۶۹۵ است. اگر اثر بازطراحی و بازآفرینی محله آذربایجان تهران بر امنیت شهر کنترل شود میزان اثر آن به اندازه ۱,۳۳۲ است. یعنی، به ازای یک واحد افزایش در میزان بازآفرینی محله آذربایجان تهران، به اندازه ۰/۶۹۳ تغییر مثبت در امنیت شهر خواهیم داشت. بنابراین بازطراحی و بازآفرینی محله آذربایجان تهران تاثیر مثبتی بر امنیت شهر دارد. که این امر حضور کودکان را در شهر تشویق می‌کند. همچنین بررسی ضریب همبستگی پیرسون بین این دو متغیر گویای این امر است.

نتیجه‌گیری

در یک شهر دوستدار کودک، تمامی خدمات زیربنایی و رونمای شهر (بهداشت، درمان، آموزش، تفریحی و غیره) باید به‌طور عادلانه در میان کودکان تقسیم شود، حقوق کودکان به عنوان یک شهروند در جامعه شهری به رسمیت شناخته شده و کار کودک در هر شکلی که مانعی برای آموزش، سلامت روحی و جسمی است باید با نظارت دولت و قوانین منع شود. نتایج نشان داد فضاهای شهری موجود بافت آذربایجان تهران به دلیل عدم وجود امنیت، کاربری‌های جاذب جمعیت، دسترسی‌های نامناسب به فضا، ایمنی کم و دیگر مسائل عمده‌تاً فضایی مطلوب برای حضور کودکان را به عنوان شهر دوستدار کودک دارا نمی‌باشد. شاخص‌هایی چون امنیت، هویت، فرهنگ، وجود فضاهای بازی، حضور طبیعت در شهر و مقیاس‌های فضایی از جمله مؤلفه‌های یک فضای کودک مدار می‌باشد، که متأسفانه این مؤلفه‌ها در سایت مورد نظر وجود ندارد. بنابراین در پژوهش حاضر با توجه به مؤلفه‌های عینی و ذهنی فضای شهری محله کودک مدار اقدام به طراحی محدوده مورد نظر شده است. با توجه به وسعت زیاد محدوده مورد مطالعه تنها به طراحی قسمتی از بافت محله پرداخته شده است و این در صورتی است که سیاست‌ها و راهکارهای پیشنهادی در این سایت برای قسمت‌های دیگر محله نیز قابل تعمیم است. از دلایل مهم انتخاب این سایت به عنوان نمونه ای از فضای شهری دوستدار کودک می‌توان به پتانسیل‌های موجود در بافت مانند وجود فضاهای مخروبه و زمین‌های بایر و رها شده، تاریخی و هویت‌مند بودن بافت و همچنین کار بر روی این موضوع که بافت‌های مسئله دار و با ارزش تاریخی را چطور می‌توان با توجه به رویکردهای بازآفرینی و بازطراحی احیا کرد، اشاره کرد. بنابراین با توجه به هدف کلی پژوهش و پتانسیل‌های سایت، تامین امنیت کودک، ارتباط ادراکی کودک با طبیعت، ارتقای کیفیت فضای باز شهری در تعامل با کودک، توجه به هویت کودکان در محیط شهری و ... راه‌کارهای طراحی نیز ارائه شد که بتواند کودک را به مدت طولانی با محیط درگیر کند و در آن به فعالیت بپردازد و در نهایت زمینه‌ساز رشد همه جانبه کودکان ما باشد. لذا با توجه به این

معیارها، سه آلترناتیو طراحی برای محله آذربایجان تهران در نظر گرفته شده است و با ارزیابی آنها و وزن بندی معیارها، در نهایت آلترناتیو شماره ۲ به علت انطباق بیشتر با فضای دوستدار کودک به عنوان گزینه نهایی که می‌تواند زمینه حضور و مشارکت کودکان را در فضای شهر فراهم آورد انتخاب شده است.

منابع

- ۱- اقبال مقدم، رویا (۱۳۸۴) معرفی شاخص‌های موثر در طراحی فضاهای شهری به منظور ایجاد امنیت کودکان (فضاهای دوستدار کودک)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه بین المللی امام خمینی.
- ۲- ایزدی، پگاه، قاسمی، فروغ، سالاری، مرجان. (۱۳۹۰)، بازآفرینی پایدار راهی به سوی توسعه پایدار محلات فرسوده و مسئله دار شهری، کنفرانس ملی توسعه پایدار و عمران شهری، موسسه آموزش عالی دانش پژوهان، اصفهان.
- ۳- آیینی، محمد، اردستانی، زهرالسادات (۱۳۸۸)، هرم بازآفرینی و مشارکت مردم، معیار ارزیابی برنامه‌های توسعه درون زای شهری، (نمونه موردی: رویکرد قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن به بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری) نشریه هویت شهر، سال سوم، شماره ۵.
- ۴- بهزاد فر، مصلمی (۱۳۸۷)، هویت شهر، نگاهی به هویت شهر تهران، چاپ دوم، تهران: مؤسسه نشر شهر
- ۵- حسینی، سید باقر، فرهنگ، مطهر، محمد، باقری، حمیدرضا، عظمتی (۱۳۸۶)، «نقش فضاهای باز محله در رشد (خلاصیت کودکان) باغ نظر، جلد دوم، شماره ۸: ۷۳-۵۹
- ۶- دریسکل، دیوید، (۱۳۸۷)، ایجاد شهرهای بهتر با کودکان و نوجوانان، ترجمه توکلی، مهرنوش، سعیدی رضوانی، نوید، تهران: نشر دیبایه
- ۷- زنگی آبادی، علی، مویدفر، سعیده (۱۳۹۰) رویکرد بازآفرینی شهری در بافت‌های فرسوده: برزن شش بادگیری شهر یزد، مجله معماری و شهرسازی آرمان شهر، شماره ۹.
- ۸- شاه‌آبادی فراهانی، حمیدرضا (۱۳۸۲)، مقدمه‌ای بر ادبیات کودکان: بحثی در شناخت مفهوم دوران کودکی، تهران: انتشارات کانون پرورشی فکری کودکان و نوجوانان.
- ۹- شرکت بین‌المللی پردازش اطلاعات نقش کلیک(، امنیت اجتماعی کودکان در فضاهای عمومی شهر تهران از نگاه والدین.
- ۱۰- شیبانی، مهدی (۱۳۸۹)، ردپای کودک در منظر شهر، فصلنامه جستارهای شهرسازی، سال نهم، شماره ۳۴: ۱۳۲-۱۵۱
- ۱۱- شیعه، اسماعیل، (۱۳۸۶)، آماده‌سازی شهر برای کودکان، چاپ دوم، تهران: موسسه نشر شهر.
- ۱۲- عباس‌زادگان، مصطفی (۱۳۸۵)، شهر جدید، آستانه‌ای برای تکوین خاطره و حافظه شهری، مجموعه مقالات شهرهای جدید، تهران: انتشارات شرکت عمران شهرهای جدید: ۳۱۳-۳۲۲
- ۱۳- قائمی، پریسا (۱۳۸۹)، فضاهای محرک خلاقیت کودکان و اهمیت محیط برای بازی و کاوش در طبیعت، فصلنامه جستارهای شهرسازی، سال نهم، شماره ۳۴: ۱۶۴-۱۶۹
- ۱۴- کربلایی حسینی، ابوالفضل، ستاری، مهسا (۱۳۹۴) بررسی تأثیر حس تعلق مکانی بر امنیت و نشاط اجتماعی کودکان (مطالعه موردی: منطقه ۲ شهرداری قزوین)، پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال چهارم، شماره سیزدهم.
- ۱۵- کلانتری، عبدالحسین، نصر صفهانی، آرش، آرام، هاشم (۱۳۹۲) عدالت در شهر؛ کودکان و خدمات شهری، گروه پژوهش‌های راهبردی اجتماعی و فرهنگی، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران.
- ۱۶- کیانی، اکبر، اسماعیل زاده کواکی، علی (۱۳۹۱) تحلیل و برنامه‌ریزی «شهر دوستدار کودک» از دیدگاه کودکان؛ مطالعه موردی قوچان، فصلنامه باغ نظر، شماره بیستم، سال نهم.
- ۱۷- منصور، سید امیر و قره بیگلو، مینو (۱۳۹۱)، کیفیت فضای باز شهری در تعامل با کودکان، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، سال دوم، شماره ۶: ۶۳-۷۲
- ۱۸- توریان، فرشاد، آریانا، اندیشه. (۱۳۹۱). تحلیل چگونگی حمایت قانون از مشارکت عمومی در بازآفرینی شهری، مطالعه موردی: میدان امام علی (عتیق) اصفهان، نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، دوره ۱۷، شماره ۲.

- 19-Bassett, Sarah Mina. (2013). The Role Of Spatial Justice In The Regeneration Of Urban Spaces Groningen The Netherlands, Submitted May 2013 In Fulfillment Of The Requirements Of The Network Of European-United States Regional And Urban Studies (NEURUS) Program And Master Of Urban Planning Capstone Project Home University: University Of Illinois At Urbana-Champaign.
- 20-Noya, Antonella & Clarence, Emma. (2009). "Community Capacity Building: Fostering Economic and Social Resilience". OECD LEED Program.
- 21-Reggio, Eliena (2002), child friendly cities: good governance in the best interests of the child Environment & urbanization, vol ; 14, No2: 45-58
- 22-Roberts, P., & Sykes, H. (2003). *Urban regeneration: a handbook*. London: Sage.
- 23-Seo, J-K. (2002). Re-urbanization in Regenerated Areas of Manchester and Glasgow: New Residents and the Problems of Sustainability.